

Dosya No: 26

Abdurrahman GENÇLER – UGSAM Araştırmacısı – Kasım 2018

ORTODOKS CEMAATİ VE KİLİSE SAVAŞLARI

1. Ukrayna Kilisesi ve Rus Kilisesi Arasındaki Çekişmenin Tarihi Süreci ve Nedenleri

Ukrayna Kilisesi ve Rus Kilisesi arasındaki çekişmeyi doğru bir şekilde izah edebilmek için ilk önce Ukrayna tarihine kısaca bakmamız gereklidir. Çünkü Ortodoks nüfusa sahip bu iki ülke arasında yaşanan Kiliseler çekişmesinin en önemli nedenlerinden birisi de tarihi arka plandır. Ukrayna tarihi boyunca yaşanan siyasi gelişmeler öğrenildikçe izah edilebilecek bir çok konu olduğu da fark edilecektir. Bundan dolayı Ortodoks cemaatlerinin hangi refleksler ile hareket ettiğini ve bu çekişmenin nedenlerini ülke tarihini kısa bir bakış yaptıktan sonra kapsamlı bir şekilde izah etmeye çalışacağız.

a. Ukrayna Siyasi Tarihine Bakış:

Günümüz Ukrayna'sında tarihte ilk devleti kuran topluluğun İskitler olduğu kabul edilmektedir. MÖ 3. yüzyılda bugünkü Ukrayna topraklarına yerleşerek kendi devletlerini kuran ikinci kavim olan Gotlar, 375 yılında Hunlar karşısında bozguna uğradı.

Hunların egemenliğinin ardından 5. yüzyılın sonlarında Slav kavimleri Ukrayna topraklarına yerleşti. Daha sonra Ukrayna toprakları pek çok Slav kavmine yurt oldu. Kiev, 882-1132 yılları arasında hüküm süren, Beyaz Rusya, Rusya ve Ukrayna'nın atası sayılan Kiev Knezliği'nin (Kievskaya Rus) başkenti idi¹.

Prens I.Vladimir, 988 yılında Bizans'tan Hristiyanlığı kabul ederek devlet dini haline getirdi².

12'nci-13'üncü yüzyıllarda Kiev Rusya'sının dağılarak bağımsız prenslikler haline gelmesiyle, bugünkü Ukrayna'nın toprakları Moskova ve Belarus'un hâkimiyeti altına girdi. Daha sonra Ukrayna tarihinde Galiçya-Volınya Prenslığı, egemen bir devlet olarak ortaya çıktı. Yüzyıllar boyunca Litvanya ve Polonya ile bağımsızlık mücadelesi veren Ukrayna, Boğdan Hmelnitski'nin önderliğinde Kazakların Lehistan'a karşı başlattığı büyük ayaklanmanın sonucunda, 16'ncı ve 18'inci yüzyıllar arasında Avrupa haritasında, askeri ve idari yönetimler topluluğu olan Zaporozje Seçi olarak yeniden yerini aldı³.

1672-1676 Osmanlı-Lehistan Savaşları sonucunda, Ukrayna'nın güneybatı ve orta batısını kapsayan tarihi Podolya bölgesinde Osmanlı Devleti egemenliğinde Podolya Eyaleti kuruldu. 1676-1681 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu ile Kırım Hanlığı ve Rusya Çarlığı arasında Kırım'da Bahçesaray Anlaşması imzalandı. 20 yıllığına geçerli olması kabul edilen anlaşmaya göre, Ukrayna'dan geçen Dnyepir Nehri, Rus Çarlığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında sınır olarak belirlendi. Bunun sonucunda Zaporozje Osmanlı egemenliğine girdi. Bölgede Osmanlı egemenliği 1699 Karlofça Anlaşması'na kadar sürdü.

Uzun yıllar Rusya, Polonya, ardından da Avusturya-Macaristan'ın himayesi altında olan Ukrayna toprakları, I. Dünya Savaşı sırasında Rusya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun

¹ <http://ukraynahayat.com/ukraynanin-kisa-tarihi/>

² <http://stpetersburg.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/219933>

³ <http://blog.milliyet.com.tr/ukrayna---lviv--gezi-notlari/Blog/?BlogNo=592489>

çarpışmalarına sahne oldu. 1917 Sosyalist Ekim Devrimi'nin ardından, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Sosvyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) içinde yerini aldı.

II. Dünya Savaşı sırasında Ukrayna topraklarının neredeyse tamamı Nazi Almanyası tarafından işgal edildi. Nazi katliamları Ukrayna'da en şiddetli şekilde kendini gösterdi. Savaş boyunca ülkede partizan savaşları boy gösterdi. Ukrayna 1944 yılında Nazi işgalinden kurtarıldı. Savaşta 5 milyon Ukraynalı hayatını kaybetti. Ülkede 700 şehir ve 28 bin köy harap oldu⁴.

Ukrayna Sosyalist Cumhuriyeti'ne 1945 yılında Zakarpatya, 1954'de Kırım dahil oldu⁵. Ukrayna 1986 yılında, tarihin en büyük nükleer felaketlerinden biri olan Çernobil faciasını yaşadı⁶.

Sovyetler Birliği'nde 1990'lara gelinirken "yeniden yapılanma" adı altında yaşanan çözülme sürecinde, tüm diğer eski Sovyet ülkelerinde olduğu gibi Ukrayna'da da milliyetçi dalga yükselişe geçti⁷.

Ukrayna, 24 Ağustos 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden ayrıldı. Leonid Kravçuk, ülkenin ilk devlet başkanı oldu. 1996 yılında Leonid Kuçma başkanlık koltuğuna oturdu⁸.

2001 yılında muhalif gazeteci Georgi Gongadze'nin öldürülmesiyle başlayan siyasi kriz; Sosyalist Parti'nin, Devlet Başkanı Kuçma'nın çok sayıda suça ortak olduğunu kanıtladığı öne sürülen ses kayıtlarını ortaya çıkarmasıyla derinleşti. "Kuçma' sız Ukrayna" sloganıyla ülke genelinde patlak veren kitlesel protesto gösterileri yer yer güvenlik güçleri ile çatışmalara dönüştü. 2002 seçimlerinde, Ukrayna Komünist Partisi ilk defa yüzde 20 oy ile birinciliği kaptırdı. Viktor Yuşçenko'nun liderliğindeki "Bizim Ukrayna (Naşa Ukrayna)" Bloğu seçimden zaferle çıktı. İşte o tarihten sonra artık Ukrayna için devrimler, krizler, protesto gösterileri ve savaşlarla dolacak yeni bir sayfa açıldı⁹.

Şüphesiz ki Ukrayna, dağılan SSCB'nin en önemli parçalarından biriydi. İşte bu yüzden ki bağımsızlığının hemen ardından kendini küresel güçlerin çıkar çatışmasının içinde buldu. Çünkü Ukrayna'nın jeo-stratejik konumu hem Rusya hem de AB-ABD için boşluğu doldurulamayacak kadar önemli idi.

Nitekim Turuncu Devrime sebep olacak Kasım 2004'te ki Cumhurbaşkanlığı seçimleri bu çatışmanın kızıştığı en hararetli dönemlerden biridir. Kasım 2004 seçimlerini cüzi bir farkla Rusya destekli aday Viktor Yanukoviç'in kazandı. Seçimlere hile karıştığı ve seçimlerin meşru olmadığını iddia eden Yuşçenko ve batı yanlısı muhalifler sokak eylemleri başladı. Günlerce süren protesto gösterilerinin akabinde seçimlerin tekrar edilmesi kararı alındı ve Yuşçenko seçimlerden zaferle çıktı ve bu olaylar Yuşçenko'nun seçim propagandası sırasında turuncu rengin ağır basması sebebiyle Turuncu Devrim olarak anıldı¹⁰.

⁴ <http://ukraynahayat.com/ukraynanin-kisa-tarihi/>

⁵ <https://www.aimsaddegi.com/yeni-isbirligi-arayislari-ukrayna-turkiye-yakinlasmasini-artiriyor/>

⁶ <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/cernobil-faciasi-64>

⁷ <https://issuu.com/aimsaddegi/docs/aimsaddegi-sayi15>

⁸

https://www.researchgate.net/publication/303769675_Bagimsizliklerinin_Yirminci_Yilinda_Azerbaycan_Gurcis_tan_ve_Ukrayna_Turk_Dilli_Halklar-Turkiye_ile_Iliskiler

⁹ <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/cernobil-faciasi-64>

¹⁰ http://file.setav.org/Files/Pdf/20140210183330_dogu-ile-bati-cikmazinda-ukraynada-degisim-talepleri-pdf.pdf

Turuncu Devrimle Rusya'nın desteklediği adayın koltuğunu batılı adaya kaptırmasının ardından Putin 2006 ve 2009 yıllarında Ukrayna'ya gaz akışını kesmek dahil birçok ekonomik yaptırım uyguladı. Bu yaptırım ve baskılar sonuç vermiş olacak ki ağır ekonomik kriz sonucunda 2010 yılındaki seçimlerde artık sıra Rus yanlılarına geldi ve Yanukoviç seçimleri kazandı. Yanukoviç'e karşı seçimleri kaybeden Yuliya Timeşenkov ise kaybedilen 6 yılın intikamıymişçasına, yargılanarak, başbakanlığı döneminde görevi kötüye kullanmak iddiasıyla 7 yıl hapis cezasına mahkûm edildi¹¹.

Rusya yanlısı Viktor Yanukoviç iktidarının Kasım 2013'te Ukrayna-Avrupa Birliği Ortaklık Anlaşması'nı imzalamayı reddetmesi üzerine Kiev'de başlayan olaylar, Ukrayna'yı tarihinin en büyük kaosu sürüklerken, Rusya ve Batı arasında "Soğuk Savaş" yıllarını aratmayan gerginliklerin de başlangıcı oldu. Ayrıca Timeşenkov'un yurt dışına çıkmasına izin veren tasarı mecliste reddedildi. Aynı gece muhalifler sokağa döküldü ve üç gün sonra göstericilerin sayısı 100 bin kişiyi buldu. "Ukrayna Avrupalıdır" Sloganı etrafında birleşen muhalifler, Aralık ayının başında Kiev belediye binasını, Kiev'deki bağımsızlık meydanını ve turuncu devrimin başladığı yer olan Maidan'ı işgal ettiler. Rus Medyası, protestoların Amerika tarafından finanse edildiğini ve protestoları organize edenlerin, tıpkı Arap baharındaki gibi profesyonel "devrimciler" olduğunu iddia etti. Çok geçmeden şiddetli polis müdahalesi başladı, 10 Aralık'ta polis, çadırları ve barikatları yıkmak için göstericilere müdahale etti lakin protestocular tarafından püskürtüldüler¹².

17 Aralık'ta Putin, Ukrayna'ya 15 Milyar Dolarlık yardım paketi vermeyi ve gaz fiyatlarını 3'te 1'ine çekmeyi teklif etti. Amacı Yanukoviç'e olan desteği arttırmaktı. Göstericilerin Putin'in bu jestine cevabı ise Kiev meydanındaki Lenin heykelini parçalamak oldu. Bardağı taşıran son damla ise Muhafif bir kadın gazetecinin darp edilmesi oldu. Bu tarihten sonra karşılıklı olarak sert hamlelere girişildi. Polis müdahalelerinde eylemciler hayatını kaybetmeye başlamış Yanukoviç ise ılımlı söylemler ile sert müdahaleler arasında kararsız kalır olmuştu. Batı ise tepki vermekte gecikmeyerek Senatör McCain'in de olduğu Amerika ve Avrupa Birliği'ne bağlı üst düzey politikacılar Kiev'e giderek muhalefete desteklerini belirttiler. Akabinde Avrupa Birliği, Ukrayna Hükümetini sert bir dille uyardı ve Parlamento görüşmelerin ardından daha önceden eylemleri daha da alevlenmesine sebep olan yasalardan 2 yasa dışında tüm yasalar geri çekti. Başbakan Mikola Azarov istifa etti¹³.

Bu olaylardan sonra durum biraz yatışsa da 2 hafta sonra yani şubatın ortalarında protestolar yeniden alevlendi. Onlarca gösterici ve polis hayatını kaybetti. Obama sert bir şekilde Ukrayna hükümetinin aksiyonlarını eleştirdi. Aynı gün Yanukoviç ve muhalif liderler anlaşma sağladıklarını ve pazarlıklara başladıklarını duyurdular. İlerleyen günlerde Yanukoviç ve muhalif liderler aralık ayında seçimlere gidilmesi yönünde anlaşmalarını duyurdu. Ancak muhalifler 22 Şubat 2014'te cumhurbaşkanlığı sarayını ele geçirdi. Parlamento, Yanukoviç'in görevden alınması için oylama yaptı¹⁴. Yanukoviç Kiev'den kaçarak daha güçlü olduğu Rusya destekçisi doğu kısmına gitti. Aynı gün muhalif lider Yuliya Timeşenkov serbest bırakıldı ve seçimlerin aralık ayında yapılacağı duyuruldu. Ukrayna Meclisi, Timeşenkov'a yakınlığıyla bilinen Turçinov'u cumhurbaşkanlığına atadığını duyurdu¹⁵. 25 Mayıs 2014'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde, Turuncu Devrim'in kilit

¹¹ <https://onedio.com/haber/35-maddede-rusya-ukrayna-gerilimi-hakkinda-bilmeniz-gereken-her-sey-261971>

¹² <http://turksam.org/ukrayna-da-maidan-kime-kalacak>

¹³ <https://onedio.com/haber/35-maddede-rusya-ukrayna-gerilimi-hakkinda-bilmeniz-gereken-her-sey-261971>

¹⁴ <https://www.evrensel.net/haber/104669/ukraynada-krizin-kronolojisi>

¹⁵ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/02/140222_timosenko_serbest

isimlerinden, Viktor Yanukoviç'e karşı yapılan gösterilere maddi destek veren Petro Poroşenko %55 oy olarak Ukrayna cumhurbaşkanı oldu¹⁶.

b. Ukrayna Kilisesi ile Rus Kilisesinin Çekişmesinin Sebepleri

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Ukrayna Ortodoksları üç kiliseye ayrılmıştır. Bunlardan ilki 16. yüzyıldan itibaren Moskova Patrikhanesi'ne bağlı olan *Kiev Metropolitliği*'dir. Rusya'dan tamamen ayrılmayı isteyen milliyetçi Ukraynalı papazlar ise Ukrayna'nın bağımsızlığı ile birlikte *Kiev Patrikhanesi* ve *Ukrayna Otesefal Ortodoks Kilisesi*'ni kurmuştur. 1992 yılında bu kiliselerin bağımsızlığı gündeme gelmiş ancak Rusya bunları tanımayı reddetmiştir¹⁷.

Bağımsızlığın elde ettiği 1991 yılından bu yana, kimlik tanımı sorununa çözüm arayan Ukrayna'nın, söz konusu sorunun sosyolojik faktörlerinden kaynaklanan engeller dolayısıyla bu konuda başarısız olduğu söylenebilir. Ukrayna'da yaşanan kimlik sorununun sosyolojik bileşenleri sorunun çözümünü güçleştirmekte ve derinleştirmektedir. Ülkede, Ortodoks ve Katolik kiliseleri arasındaki ayrım dini kimlik sorununu, ülkede yaşayan etnik grupların farklılığı ulusal kimlik sorunu ve vatandaşların, Batı ve Rusya'ya yakınlık yaklaşımındaki farklılıklar siyasi kimlik sorununu ve buna bağlı olarak dış politikadaki kimlik sorununu ortaya çıkarmıştır¹⁸.

Ukrayna milliyetçileri, Rus kimliğinden tamamen bağımsız bir Ukrayna kimliği oluşturulmasında Ukrayna milliyetçisi ve Batı yanlısı bir Ukrayna Kilisesi'nin çok önemli bir rol oynayacağını düşünmektedirler. Bundan dolayı Ukrayna'daki Batı yanlısı siyasetçiler, bağımsızlıktan itibaren bu iki kilisenin birleşerek Fener Rum Patrikhanesi tarafından tanınması için uğraşmaya başlamıştır. Böylelikle Ukrayna'nın dinî alanda Rus etkisinden kurtarılması amaçlanmaktadır¹⁹.

Ukrayna Kilisesi'nin bağımsızlık kararının dinî yönden ziyade politik yönleri bulunmaktadır. Ukrayna 45 milyon nüfusa sahip bir ülkedir. Nüfusunun %80'inden fazlası Ortodoks'tur. Nüfusun % 78'i Ukraynalı, % 17'si Rus, % 5'i ise diğer etnik gruplar oluşturmaktadır²⁰. Aynı şekilde nüfusun önemli bir oranı da Rus kilisesine bağlı Kiev Metropolitliği'ne bağlıdır.

2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı işgali ve Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçılara desteği üzerine Ukraynalı yetkililer, Rusya'nın Moskova Patrikhanesi'ne bağlı Kiev Metropolitliği'ni kullanarak Ukrayna'yı karıştırmaya çalıştığını iddia etmiştir. Ayrıca Rus Ortodoks Kilisesi'nin Vladimir Putin yönetiminin ideolojik dayanağı haline geldiğini ve Ukrayna'da Rus Ortodoks Kilisesi teşkilatına bağlı pek çok rahibin Doğu Ukrayna'daki Rusya yanlısı ayrılıkçılara destek verdiğini de ileri sürmüşlerdir. Bu gerekçeler dolayısıyla bir grup milletvekili, Ukrayna Ortodokslarının Rus Ortodoks Kilisesi'nden ayrılması ve bağımsız bir kilisenin oluşturulması için Fener Rum Patrikhanesi'ne başvuracaklarını açıklamışlardır.

Bu gelişmeler karşısında Rus Ortodoks Kilisesi Ukrayna'ya tepki göstererek kimsenin tek taraflı olarak bir kilisenin bağımsızlığını ilan edemeyeceğini bildirmiştir. Ruslar, Hristiyanlığı Bizans İmparatorluğu'ndan aldıkları için Fener Rum Patrikhanesi'ne saygı duysalar da Ortodoks dünyasının asıl liderinin Moskova olduğunu iddia etmektedirler. İstanbul'daki birkaç bin kişilik Fener cemaatine

¹⁶ <http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-petro-porosenko>

¹⁷ http://insamer.com/tr/ukrayna-kilisesi-ve-istanbul-moskova-atina-denkleminde-kilise-savaslari_1599.html

¹⁸ http://www.usbed.org/yayinlar/ukrayna_jeopolitigi.pdf

¹⁹ http://insamer.com/tr/ukrayna-kilisesi-ve-istanbul-moskova-atina-denkleminde-kilise-savaslari_1599.html

²⁰ http://burakpehlivan.org/7188/ukrayna-ulke-raporu-haydar-kocak/#_Toc517866212

karşın Moskova'nın 200 milyonu aşkın bir cemaate sahip olduğunu dile getiren Ruslar, bu iddialarını kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Bu sebeple de 40 milyondan fazla Ukrayna Ortodoks'unun Moskova'nın ruhani etkisinden çıkmasının Rus Kilisesi'nin liderlik iddialarına zarar vermesinden kaygı duymaktadırlar²¹.

2. Fener Rum Patrikhanesi ve Ekümeniklik Gerilimi

Ekümenik (veya ökümenik), cihanşümul, evrensel demektir ve Yunanca oikos (ev) kelimesinden gelir. Oikoumene, “üzerinde insan yaşayan her yer” demektir. Ortaçağda bütün Hıristiyan ruhanilerinin katıldığı ve dinî işlerin görüşüldüğü konsillere (meclislere) de ekümenik konsil, diğerlerine mahallî konsil denirdi. İstanbul Patrikhanesinin ekümenik sıfatı, biraz da bütün Ortodoks Hıristiyanları birleştirme ülküsünü ifade eder. Benzer bir durum Roma'daki Papa için de söz konusudur. Katolik de zaten universal (evrensel) demektir. Papa, dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun Katolik din adamlarının ve kiliselerinin en büyük âmiridir.

Ortodoks dünyasında yaşanan ekümeniklik geriliminden önce Fener Rum Patrikhanesinin tarihi sürecine kısaca bakmakta fayda vardır. Çünkü günümüzde yaşanan bu gerilimin temelleri tarihe sürece dayanmaktadır.

Önceleri küçük bir kasaba hüviyetindeki İstanbul, Hıristiyanlığın ilk zamanlarında Antakya Patrikliğinin Heraclia (Ereğli) metropolitliğine bağlı bir piskoposluk idi. İstanbul Rum Ortodoks Patrikliği, M. S. IV. asırda Roma İmparatoru I. Constantinus tarafından kurulmuştur. “Tek kilise, tek devlet” prensibine uygun olarak zamanın imparatoru, 381 tarihli İstanbul konsilinde, İstanbul Patrikliğinin diğer beş patriklik ile eşit statüde bulunduğunu; hatta eşitler arasında birinci (primus inter pares) olduğunu ruhanilere zorla kabul ettirdi.

XI. asırda Hıristiyanlığın Katolik ve Ortodoks diye bölünmesi ile Roma ve İstanbul kiliselerinin ayrılması üzerine, Bizans sınırları içindeki Antakya, Kudüs, İskenderiye ve Tûrisinâ patriklikleri idarî açıdan İstanbul'a bağlı kabul edilmişti. Yani bunlar ruhani (dinî) işler bakımından statülerini korumuş; ama Ortodoksların hükümetle münasebetlerinde yalnızca İstanbul Patriği muhatab alınmıştır. Fener Patrikhanesi'nin ekümeniklik, yani dünya Ortodoksları üzerindeki en yüksek ruhani merci olma keyfiyeti bu tarihî hâdiselere dayanır.

Ortaçağda bu beş patriklik, yani İstanbul, Roma, Antakya, İskenderiye ve Kudüs patriklikleri dinî hususlarda söz sahibi idi. Doğu Roma İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla XIII. asırda Ohri, İpek ve Tırnova'daki Sırp ve Bulgar patrikleri ile Moskova patriği İstanbul'dan ayrılarak müstakil oldu.

Fatih Sultan Mehmet 1453'te İstanbul'u fethettiğinde, şehir halkı Katolikler ile birleşmek hususunda ikiye ayrılmıştı. Patrik II. Athanasios, buna karşı çıktığı için azledildiğinden patriklik makamı boştu. Fâtih Sultan Mehmet, Rumların seçtiği Genadios adındaki bir papazı kayd-ı hayat şartıyla Ekümenik Patrik (bütün Ortodoksların patrikliği) tayin etmiş ve Genadios ile de Ortodoks cemaati adına zimmet anlaşması yapmıştır.

1472'de son Bizans imparatorunun yeğeni ile evlenen Rus çarı III. İvan, kendisini Bizans tahtının vârisi olarak görmüştür. Bundan sonraki çarlar da III. Doğu Roma'nın imparatorları sıfatıyla tayin ettikleri Moskova patriğini bütün Ortodoksların ruhani lideri olarak lanse etmeye çalışmış; Rus dış politikası bu temel üzerine kurulmuştur.

²¹ http://insamer.com/tr/ukrayna-kilisesi-ve-istanbul-moskova-atina-denkleminde-kilise-savaslari_1599.html

Rusya Kilisesi 1593'te İstanbul Patrikhanesi ve gerçek Apostolik diğer üç patrikhanenin katıldığı bir toplantıda Patrikhane statüsüne yükseltilmiştir. Kiev Kilisesi'nin Rus Kilisesi ile yeniden birleşmesi 1686'da gerçekleşmiştir ve 20. yüzyıla kadar, İstanbul Kilisesi de dâhil olmak üzere yerel Ortodoks kiliselerinin hiçbiri, Rus Kilisesi'nin Kiev Metropolitliği üzerindeki yargı yetkisine itiraz etmemiştir²².

Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetinden sonra Osmanlı ülkesindeki bütün Ortodoks kiliseleri, ayrıca İskenderiye, Kudüs, Antakya, İpek ve Ohri patrikleri de, idarî bakımdan millet başı denilen İstanbul Rum Ortodoks Patriğine bağlanmıştır. Patrik, önceleri Fatih-Draman semtinde otururdu. 1587'de Fener'e taşındı. O zamandan itibaren de makamı Fener Patrikhanesi diye anıldı. Böylece Rusya dışındaki bütün Ortodokslar yeniden İstanbul Patriğinin nüfuzu altına girmiş oldu²³.

Osmanlı hâkimiyeti başlarında Bulgar, Sırp ve Romen kiliseleri tekrar Fener Patrikhanesine bağlandıysa da, bağımsızlık hareketlerinin ardından 1833'de Yunan, 1870'de Bulgar ve 1885'de Romen kiliseleri Fener Patrikhanesinden ayrıldı.

1923 Lozan Muahedesi ile Anadolu'daki Rumlarla (Ortodokslarla), Yunanistan'daki Müslümanlar mübadele edildi. Yunanistan'dan 400 bin kadar Müslüman (Türk, Pomak, Arnavut, Çingene) Anadolu'ya getirildi. Karşılığında Elen veya Karaman asıllı oluşuna bakılmaksızın 750 bin Ortodoks Yunanistan'a gönderildi. İstanbul Rumları ile Batı Trakya Müslümanları mübadeleden istisna edildi.

Heybeliada Ruhban Okulunun da 1971 yılında maarif müesseselerinin devletleştirilmesi sırasında kapanmıştır. Böylece Rum Ortodoks cemaati, giderek İstanbul ve adalarda yaşayan birkaç bin Rum'a inhisar etmiştir. Bugün de Fener Patrikleri Türk vatandaşı olmak zorundadır. Patrikhane, izinsiz tamirat ve inşaat yapamaz. Her çeşit faaliyetlerini hükümetin kontrolünde sürdürmek durumundadır²⁴.

Günümüzde Fener Rum Patrikhanesinin Türkiye'deki müntesip sayısı 1500-2500 civarındadır. Ancak yurt dışında güçlü bir lobi mevcudiyetinin olduğunu da ifade etmek gerekir. Özellikle Patrikhane mensupları da 1922, 1942, 1955 ve 1963 yıllarında Avrupa, Amerika ve Avustralya'ya göç ettiler. Böylece, Fener Rum Patrikhanesi'nin yurt dışına açılması ve faaliyet alanını genişletmesi de başladı. Göçlerden sonra, Patrikhane'nin Anadolu'da faaliyet gösteren kilisesi kalmamıştı. Bu durumun önüne geçmek isteyen dönemin Rum Patriği **1.Athenagoras**, çok fazla kişiyi "**Archon**" unvanıyla donattı ve bu şekilde kilise bağlarının korunmasını amaçladı. Bu süreç, 1966'da "**Order of Saint Andrew The Apostle Archon of The Ecumenical Patriarchate**" adıyla bir derneğin Amerika'da kurulması ile devam etti. Archonlar; şu anda ABD'de inanılmaz siyasi ve ekonomik güce sahiptir.

Fener Rum Patrikhanesinin Türkiye tarafından Ekümenik olarak tanınması ve Heybeliada Ruhban okulunun tekrar açılması noktasında çalışmalar devam etmektedir. Özellikle Ukrayna Kilisesinin durumu ve konumu ile başlayan süreçte; Rus Ortodoks Kilisesinin ve Rus Hükümetinin tutumu, aynı şekilde AB ve ABD'nin süreçle ilgili açıklamaları ve hamleleri bize Ortodoks dünyasında yaşanan çatırdamayı ve Ekümeniklik Geriliminin geldiği noktayı göstermektedir.

²² <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/testrateji-arastirmalari-merkezi/ortodoks-dunyasinda-buyuk-catirdama>

²³ <http://www.ekrembugraekinci.com/pdfs/ekumenikliknedir.pdf>

²⁴ <http://www.ekrembugraekinci.com/pdfs/ekumenikliknedir.pdf>